

JÁTSZÓTEREK EGYKOR ÉS MA

Author(s) / Szerző(k):

Fekete Anna¹

Debreceni Egyetem (Magyarország)

Fenyő Imre (PhD)²

Debreceni Egyetem (Magyarország)

**Cite:
Idézés:**

Fekete Anna & Fenyő Imre (2025). Játszóterek egykor és ma. *Különleges Bánásmód Interdiszciplináris folyóirat* [Special Treatment Interdisciplinary Journal]. 11(1), 115-125. DOI: <https://doi.org/10.18458/KB.2025.1.115>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

EP / EE:

Ethics Permission / Etikai engedély: KB/2025/0009

**Reviewers:
Lektorok:**

Public Reviewers / Nyilvános Lektorok:

1. Molnár-Tamus Viktória (PhD), Debreceni Református Hittudományi Egyetem (Magyarország)
2. Brezsnayánszky László (PhD, Habil.), Debreceni Egyetem (Magyarország)

Anonymous reviewers / Anonim lektorok:

3. Anonymous reviewer (PhD) / Anonim lektor (PhD)
4. Anonymous reviewer (PhD) / Anonim lektor (PhD)

Absztrakt

A játszóterek a modern városi élet szerves részévé váltak, de fejlődésük és funkcióváltásuk jelentős hatással van a gyermeknevelésre és a közösségi terek kialakítására. A tanulmány a játszóterek történeti fejlődését vizsgálja, kezdve a 19. századi pedagógiai reformoktól egészen a mai korszerű és tematikus játszóterekig. A kutatás kitér a játszóterek társadalmi és pedagógiai szerepére, valamint a játszóudvarokkal való összehasonlításukra. A történeti áttekintésből kiderül, hogy a játszóterek először a gyermekek szabad mozgásának biztosítása érdekében jöttek létre, majd a 20. század folyamán egyre inkább közösségi és nevelési funkciót is betöltöttek. A modern játszóterek nem csupán játékterek, hanem a társadalmi integráció és a közösségépítés színterei is. A debreceni Sziget-Kék és Máltai játszóterek példái jól

¹ Fekete Anna, hallgató, Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar (Magyarország). E-mail: feketeanna5000@gmail.com.

² Fenyő Imre (PhD), Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar (Magyarország). E-mail: fenyo.imre@ped.unideb.hu. OrcID: <https://orcid.org/0000-0002-0124-6382>

szemléltetik a játszóterek új funkcióit: az előbbi tematikus, kulturális élményeket is kínáló park, míg az utóbbi szociális és közösségi szolgáltatásokat nyújt. A tanulmány rámutat arra, hogy miközben a közterületi játszóterek fejlődtek és új funkciókat kaptak, az intézményes nevelés játszóudvarai kevésbé változtak. A játszóudvarok továbbra is alapvetően biztonságos, de kevésbé inspiráló terek maradtak, amelyek nem képesek versenyezni a modern játszóterek közösségformáló és fejlesztő hatásaival. A kutatás arra a következtetésre jut, hogy a játszóterek modernizálódása új kihívásokat jelent az intézményes nevelési környezet számára, és szükségessé teszi a játszóudvarok szemléletváltását és fejlesztését.

Kulcsszavak: játszótér, modernizáció, gyermeknevelés, közösségi terek

Diszciplína: neveléstudomány

Abstract

PLAYGROUNDS PAST AND PRESENT

Playgrounds have become an integral part of modern urban life, and their change in function have a significant impact on children and on the design of community spaces. The study examines the historical development of playgrounds, starting from the pedagogical reforms of the 19th century up to today's modern and thematic playgrounds. The research covers the social and pedagogical role of playgrounds, as well as their comparison with playgrounds. The historical overview shows that playgrounds were first created to ensure the free movement of children, and then, during the 20th century, they increasingly fulfilled a social and educational function. Modern playgrounds are not only playgrounds, but also arenas for social integration and community building. The examples of the Sziget-Kék and Máltai playgrounds in Debrecen clearly illustrate the new functions of the playgrounds: the former is a thematic park that also offers cultural experiences, while the latter provides social and community services. The study points out that while public playgrounds developed and acquired new functions, the playgrounds of institutional education changed less. Playgrounds of this type are still basically safe, but less inspiring spaces that cannot compete with the community-forming and developing effects of modern public playgrounds. The research concludes that the modernization of playgrounds poses new challenges for the institutional educational environment and necessitates a change of attitude and development of playgrounds.

Keywords: playground, modernisation, child education, community spaces

Discipline: pedagogy

Bevezetés

*„A játszótér a kőrengeteg mosolya.”
(Korolovszky 1963)*

A játszóterek természetes részét képezik modern életvilágunknak. Létük megától értetődő, ezeket használva nőttünk fel és ezeken a tereken játszottunk saját gyermekeinkkel. A városképnek elválasztha-

tatlan részei, a lakótelepek színes kis szigetei. Éppen természetes voltuk miatt érdemes azonban megvizsgálnunk azt, miképpen változtak, miképpen alakultak a gyerekek szabadidős tevékenységének terei, illetve azt is, milyen kihívást jelentenek az intézményes nevelés szabad terei számára, mi képpen képez ma kontrasztot a játszótér a játszóudvarokkal. Kutatásunk gyermekkortörténeti irányultsággal rendelkezik, amennyiben a gyermek-

kor egyik kiemelt jelentőségű elemeként azonosítjuk a gyermekek élettereként működő játszóteret. A gyermekkortörténet a neveléstudományi kutatások egyik legifjabb irányzata. A huszadik század utolsó évtizedeiben figyelt fel a neveléstörténeti kutatás arra, hogy a társadalom gyermekképe, a felnőttek és gyermekek viszonya korántsem nevezhető természetesnek (biológiaiak vagy ösztönösnek), a viszony társadalmilag meghatározott és történelmileg változó formákat mutat (Pukánszky, 2001). Ez a változás tetten érhető a gyerekek életvilágának minden elemében: azonosíthatjuk a gyerekek családi státuszának módosulásában, a gyermek kapcsolatában az intézményesülő nevelés mezejével, a gyerekek által fogyasztott kulturális tartalmak (könyvek, folyóiratok, filmek) változásában, a társadalomban elfogadott gyermekábrázolások változásában, a gyerekek életében jelentős szereppel bíró tárgyak (például játékok, ruhák, bútorok) változásában, a gyerekek életterének (gyerekszoba, csoportszoba, osztályterem) változásában. Jelen írásban a gyerekek életterének napjainkban kitüntetetten fontos elemeként értelmezzük a játszótereket, ahol a gyerekek és családok a szabadidejük jelentős részét eltölthetik, szabad levegőn, mozogva. Ma a játszóterek használata magától értetődő a családok számára, ezért igyekszünk kutatásunk során összegyűjtött tapasztalataink alapján amellet érvelni, hogy ezen a területen is jól látható változás figyelhető meg, amit igyekszünk a következőkben felvázolni.

A játszóterek története

A játszóterek története a romantika német mozgalmaig vezethető vissza. Friedrich Wilhelm August Fröbel pedagógiájának hatására ugyanis elterjedtek azok a törekvések, melyek a gyermekek természetes fejlődéséhez igazodó környezeteket kívántak létrehozni. Ennek a gondolatnak tárgyi megvalósulásaként az első hivatalos játszótér 1859-ben Berlinben jött létre, hogy a gyerekeknek

biztonságos és inspiráló környezetet hozzanak létre a szabad levegős játékok számára. Ennek a kezdeményezésnek az első tudatos és rendszeres pedagógiai megközelítése Georg Michael Schreiber törekvéseihez kapcsolódik, akinek az 1860-as években indított reformjait a következő főbb célok és irányok mentén foglalhatjuk össze (Frost, 2010):

1. *A játék szerepének hangsúlyozása a nevelésben:* Schreiber Fröbel pedagógiai elveit követte, amely szerint a játék nem csupán szórakozás, hanem az egyik legfontosabb eszköze a gyermekek szociális, érzelmi és fizikai fejlődésének. A játék közben a gyerekek tanulnak a világ működéséről, fejlesztik kreativitásukat és mozgási készségeiket. Schreiber játszótereinek célja éppen ezért az volt, hogy ezt a szabad, kreatív játékot támogassák, és olyan biztonságos helyeket hozzanak létre, ahol a gyerekek a városi környezetben is mozoghatnak és fejlődhetnek.

2. *Testi nevelés és mozgás fontossága:* az ipari forradalom során sok család költözött városokba, ahol a gyerekeknek nem volt elegendő helyük mozogni, játszani, és ez hatással volt fizikai fejlődésükre. Az oktatási reformok egyik eleme ezért a testnevelés és a szabadtéri mozgás bevezetése volt, hogy ellensúlyozzák a mozgásszegény életmódot. A játszóterek hozzájárultak ehhez, mivel a gyerekek itt szabadon mozgoghattak.

3. *A városi gyerekek szabadidős tevékenységeinek megszervezése:* a 19. század végére a városokban élő gyerekek egyre kevesebb helyen játszhattak biztonságosan. Az oktatási reform részeként külön figyelmet kapott a városi gyermekek szabadidős tevékenységeinek megszervezése. Schreiber felismerte, hogy szükség van erre, és ennek eredményeként jöttek létre a „*Spielplatz*”-ok, azaz a játszóterek, ahol a gyerekek irányított, mégis szabad játékot folytathattak.

4. *A társadalmi és erkölcsi nevelés elősegítése:* Schreiber reformjai arra is kiterjedtek, hogy a játszóterek olyan közösségi terek legyenek, ahol a gyerekek megtanulhatják a közös játék és együttműködés

szabályait, ezáltal fejlesztve társadalmi és erkölcsi érzéküket. A közös játék során a gyerekek szocializációs készségei fejlődtek: megtanulták a szabályokhoz való alkalmazkodást, a felelősségvállalást és a másokkal való együttműködést.

Összességében tehát a nevelési reformok célja az volt, hogy a gyermekek testi, szellemi és erkölcsi nevelése egyensúlyba kerüljön, és a játék, különösen a szabadtéri játék, fontos eszköze legyen a fejlődésüknek. Schreiber játszóterei ennek a reformmozgalomnak a gyakorlati megvalósításai voltak, amelyek a gyermekek teljes körű nevelését szolgálták egy változó, iparosodó világban.

Iskolai játszóterek

Valószínűleg az első városi játszóterek megjelenésével kapcsolatos tapasztalatok is hozzájárultak ahhoz, hogy hazánkban szakmai eszmecsere indult az iskolai játszóterek létesítéséről a pedagógiai szaklapok nyújtotta nyilvánosságban (Felméri, 1889). A hozzászólók legfontosabb érve a heti rendszerességgel sorra kerülő szervezett mozgás előnyeinek sorra vétele volt és az ilyen mozgásnak teret adó iskolai játszóterek sajátosságait igyekeztek felvázolni, külföldi – francia és amerikai – példák ismertetése nyomán. A vitát áttekintve úgy fogalmazhatnánk meg a kialakuló közös vélekedést, hogy az iskolai játszótereknek megfelelő talajjal, a különféle játékok – labdajátékok, teke – számára elkülönített területtel és kiszolgáló helyiségekkel kellene rendelkezniük, kis iskolák esetében minimum 1000 négyzetméteres területen. Végül 1893-ban a vita kitört a szakmai lapok teréből, amikor Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter a mozgalom élére állt, és köriratában elrendelte, hogy a törvényhatóságok gondoskodjanak a tanulóifjúság számára iskolai játszóterek felállításáról.

Szedlacsek Lajos külföldi tapasztalatai és képzése nyomán, már a körirat ismeretében a Pedagógiai Társaságban (az 1894. év május hó 19-ikén tartott ülésén) foglalta össze, milyennek kellene lennie a játszódudvarnak:

„A játszótér akkor a legalkalmasabb, ha az iskola mellett van. Talaja olyan legyen, hogy esőzések után azonnal megszáradjon. A kavics, amelylyel a tért feltöltik, semmi esetre se legyen nagy- és durvaszemű; az ilyen ugyanis sem a tornatanításnak, sem a játékoknak meg nem felel, mert a gömbölyű kövecskék a hullámzó, futkosó gyermek-sereg alatt folytonos mozgásban volna és minduntalan elesést, elcsúszást idézhetne elő. Forró nyáron a kavics-réteg ki is szárad s akkor nagyon is porzik az élénk mozgás alatt. Legjobb a talajt finom homokkal kitölteni és ezt agyaggal keverni. Ez az anyag aztán száraz időben nem porzik, esős időben pedig nem válik sárrá. Ilyen talajon igen ritka dolog, hogy a játéknál baleset fordul elő, s ha éppen történik is valami, akkor a következmények kisebb jelentőségűek, mint a kavicsnál. Azonkívül ily iskolaudvaron, illetve játéktéren az árnyékos fák ne legyenek össze-vissza, elszórtan ültetve, mert ez a legtöbb játszóhelyet hasznavehetetlenné teszi. A fásor a hely peripheriájára, peremére való, s ha az iskolaépület éjszakra vagy nyugatra fekszik, a fákat a déli és keleti oldalra ültessük.” (Szedlacsek, 1894:391.)

Végül 1897-ben megjelent a 20.143/1897. számú vallás- és közoktatásügyi minisztériumi rendelet, amely az iskolai játszóterek kialakításával foglalkozik. Ezt a rendeletet Wlassics Gyula, vallás- és közoktatásügyi miniszter adta ki, és jelentős lépés volt a korszakban az iskolai környezet fejlesztése és a gyermekek testi-lelki nevelésének elősegítése irányában, mivel előírta, hogy az új elemi iskolák udvarán (vagy annak közelében) olyan játszótereket alakítsanak ki legalább 300 négyzetméternyi területen, amelyek a gyermekek fizikai fejlődését segítik, és hozzájárulnak a szabadidős tevékenységek szervezett kereteihez. A rendelet előírta továbbá, hogy a játszóterek használatát szigorú felügyelet alatt kell tartani, hogy a tanulók biztonságosan és szervezett formában vehessenek

részt a játékokban, illetve azt is, hogy az iskolai játszóterek kialakítása során figyelembe kell venni a higiéniai szempontokat és az erkölcsi nevelés elveit is, mivel a játszótéreket olyan eszköznek tekintették, amelyek segítik a gyerekek társadalmi szabályokhoz való alkalmazkodását és közösségi érzésük fejlesztését.

Játszóterek

Az iskolai játszóterek mellett az urbanizációs hatások eredményeként viszonylag korán megkezdődtek Magyarországon a szabadidő eltöltését szolgáló, iskoláktól független játszóterek alapítását célzó törekvések is. Ez teljesen érthető, hiszen Budapest a századfordulón igen fiatal népességű város: a hétszötvenezres lakosság harmada 15 év alatti gyerekek volt.

A napilapok beszámolóiból arról értesülhetünk, hogy bár az első játszótéri megoldások kísérletiek és átmenetiek voltak, a lakosság hatalmas lelkesedéssel fogadta az újítást:

„Nem valami régen csinálták az első gyermek-játszóteret, kint a Mátyás-téren homokoztak föl és deszkáztak körül pár méternyi földet. Az eredmény bizonyos tekintetben megdöbbentő volt. (...) Mert az első játéktér annyira megtelt, hogy a zsúfoltságtól mozogni is alig tudtak ott a boldog apróságok, — nemhogy szabadon játszani.” (Tábori, 1912:16.)

Végül 1912-ben nyílt meg Magyarországon az első állandó játszótér, az Állatkertben. A sajtó így tudósított erről az eseményről:

„A karszalagos őr már itt nem a mumusarkangyal szerepében grasszál, hanem inkább ő biztatja, vezeti, tanítja a gyerekpublikumot. [...] sokan nem tudták, hogy a legtöbb játékszer mire való. Egy kis meditálásra serkenthetne tán például az a tapasztalás, hogy az első héten százánál több gyereknek fogalma se volt a közösleges hintáról. A

szegények addig egyáltalán nem láttak hintát. A nagyobbak, iskolások közt pedig szintén akadt, aki a csúszókát nem ismerte. [...] Van itt létra, gyűrűbinta, pózna és mászókötel. Odébb magas körhinta, ahol egyszerre öten is röppölhetnek köröskörül. Aztán a kisebbeknek dupla-hinta, kényelmes ülőkével, a legapróbb apróságok passziójára meg ülőkés, biztonságos baby-hinta.” (Tábori, 1912:16.)

A játszóterek számának növekedése nem volt robbanásszerű – ami természetesen érthető is: az első világháború éveiben ehhez mind az anyagi mind az emberi erőforrások hiányoztak. Bár Bárczy István polgármester gondoskodott arról, hogy hivatali ideje alatt (1906–18) a játszóterek belekerüljenek a székesfőváros költségvetési tervébe, de a tervezett 13 játszótérből végül csak 3 készült el. De nem csak a háború és a háborús évekkal járó forráshiány lassította a játszóterek elterjedését, ugyanis a spanyolnátha járványt követően a közegészségügyi megfontolások is érvvé váltak, megjelentek a játszótérépítés ügyének első ellenzői is. A Gellérthegy-i játszótér 1929-es átadása után tudósított a sajtó arról, hogy a játszóterekkel kapcsolatos félelmek általánosak voltak, sőt még a tisztiorvos is élt vétőjogával bizonyos esetekben.

„Hogyan is gondolnak az urak nyilvános, tömeges gyermek-játszóterekre, nem félnek attól, hogy a játékok terjesztik a gyermek-betegségeket?” (Képes Pesti Hírlap, 1929)

A játszóterek megnyitásának tempóját jól érzékelteti az az adat, hogy az 1912-ben megnyitott első játszótér után 1937-re mindössze tizenhat játszótér volt a főváros ekkor tízennégy kerületének.

Bár a negyvenes években szakmai kérdéssé válik a játszóterek építésének ügye, az igazi áttörés még ekkor is váratott magára. Ekkor jelent meg viszont az igény arra, hogy a játszótér a gyermekekhez, az ő

igényeikhez és fejlődésük menetének támogató-sához illeszkedjék. A kisebbek számára homokozó, pancsolómedence, biztonságos forgóhinta, alacsony csúszda volt a javaslat. A nagyobbak számára tornaeszközök, mászórudak és kötelek, a labdázás számára elkülönített hely létesítése tűnt kívánatosnak. A szakmai ajánlás szerint gondoskodni kellett még a toalettéről és a játszótér elhelyezésénél figyelembe kellett venni a megfelelő árnyékolást is. (Csorna 1943)

Igazi lendületet a II. világháború után kapott a játszótérépítés ügye, ekkor kezdett jelentősen nőni a számuk és igazán elterjedtté válni a használatuk. Kezdetben az újjáépítés volt a kiemelt feladat. Érdekes, hogy már ekkor átpolitizálódik, illetve társadalmi szereppel gazdagodik a játszótér jelensége. Ennek lehetünk tanúi, amikor 1947-ben az úttörőmozgalom meghirdeti *Játszótér-akcióját*. Ez részben a háborúban megrongálódott játszótérek rendbetételére irányult, értelmes nyári tevékenységet kínálva a gyerekeknek. Másrészt ezzel kívánták megteremteni annak lehetőségét is, hogy a játszótérekben érdekes foglalkozások szervezése váljon lehetségessé, és ezzel egycsapásra megkísérelték

„a játszótéri foglalkoztatással is ráirányítani a társadalom figyelmét az úttörőmozgalom munkájára. Az akció jelmondata: Minden játszótér erős vára legyen az úttörőmozgalomnak.” (Úttörővezető, 1970:179.)

A világháború után állami üggyé vált a játszótérépítés az újjáépítés során, illetve a szocialista lakótelepek megépítésekor minden esetben helyet kapott a játszótér, mint kiemelt jelentőségű közösségi tér. A hatvanas években az Építésügyi Minisztériumban bizottságot hoztak létre a munka irányítására. A bizottság munkájának köszönhetően kísérleti játszótérek épültek (Budapesten a Városmajorban, a Köztársaság téren és a Diószegi utcában). Ekkor váltak általánossá azok a játszótéri játékelemek, amelyek még a közelmúltban is meg-

szokott részei voltak a lakótelepi látképnek: az acélból készített mászóakák (gömb, rakéta, macska), hinták, homokozók. Ekkoriban terjedtek el a betoncsúszdák és a betonból készült pingpongasztalok, valamint az óriássakk-táblák is. Összesen tizenhat féle, korcsoportonként külön meghatározott különböző játszótéri játékeszköz kifejlesztése történt meg. A játékok megtervezésében elsődleges szempont volt az észszerű ár és telepíthetőség, vonzóvá az élénk színekkel történő festéssel igyekeztek tenni a játékokat.

Egyértelműen az állami szerepvállalásnak köszönhetően a játszótérek száma végre robbanásszerűen nőni kezdett: a hatvanas évek végére már több mint ezer játszótér működik hazánkban, 1978-ban pedig már 1403 budapesti játszótérrel számolt be a Pajtás magazin (Füleki 1978).

Ekkorra a játszótérek játékelemeinek tartalmát is újra gondoltak, a játszótér sajátos pedagógiai dimenziót kapott. Klácz György, a budapesti játszótérekért a hetvenes években felelős Fővárosi Kertészeti Vállalat főmérnöke számolt be arról, hogy a játszótérek és játékelemek megtervezésében részt vettek az Országos Pedagógiai Intézet és a Fővárosi Pedagógiai Intézet munkatársai. Pedagógiai tudatossággal igyekeztek úgy megtervezni a játékelemeket, hogy azok illeszkedjenek a különböző játékformákhoz: támogassák a csapat-, vagy közösségi játékokat, illetve az egyéni és páros játékokat egyaránt. A gondos előkészítő munka eredményeképpen létrejött egy játéktankönyv, mintegy 150 játékeszköz pontos leírásával, műszaki paramétereivel. Törekedtek arra, hogy a játszótérek minden korosztály elvárásait legyenek képesek kielégíteni. A szakember végül azzal zárja mondanivalóját:

„Egy igazán jól megtervezett játszópark önmagában is nevel, irányít. Sugalmazza a helyes magatartást, teret és egyben keretet ad a helyes mozgásformákhoz, de ami a legfontosabb:

a céltalan utcai lődörgés helyett hasznos foglalkozást kínál.” (Sarkadi, 1975:8.)

A nyolcvanas években megváltoznak a trendek. A játszótérek tervezésekor előtérbe került a baleset-megelőzés elve és terjedni kezdtek a természetes anyagok, mindenekelőtt a fából, rönkelemekből készített játékok, játékelemek. A korábban épített játszótérek felújítására is sort kellett volna már keríteni, de gyakran erre nem jutott elegendő forrás, ezért a hetvenes években épült lakótelepi játszótérek lassú pusztulásnak indultak, a fém-játékok korrozíóvédelem híján rozsdásodni kezdtek, a betonelemek is engedtek az időjárás eróziós hatásainak. A kilencvenes évek hozta el a fordulatot ezen a téren, mert 1999-ben az EU akkori 15 tagállamában bevezették az EN 1176 és 1777-es biztonsági szabványt a játszótérek építésének és működtetésének tekintetében. Hazánkban a Gazdasági és Környezetvédelmi Minisztérium 78/2003-as (XI. 27.) rendelete tette kötelezővé a játékok állapotának teljes felülvizsgálatát, és a szabvány szerinti újjáépítését. Ez a munka meglehetősen nagy vállalkozást jelentett, hiszen ekkoriban körülbelül tizenötezer közterületi játszótér volt található hazánkban (ebből mintegy 1500 Budapesten), legnagyobb részük a helyi önkormányzatok kezelésében és fenntartásában. Az EU szabványok szerinti átalakítás meglehetősen komoly kihívást jelentett az önkormányzatoknak: például Budapesten a Fővárosi Önkormányzat 2006-ban 1,2 milliárd forintot fordított erre a célra.

Mit tartalmaznak az érvényes előírások?

Mindenekelőtt rendelkeznek arról (78/2003. GKM rendelet a játszótéri eszközök biztonságosságáról), hogy a játszótéri eszköz forgalomba hozatalának, illetve telepítésének alapvető feltétele a biztonság és az egészségvédelem szempontjainak érvényesülése. Ennek teljesítéséhez a játékeszköznek megfelelő tanúsítvánnyal kell rendelkeznie, illetve rendszeresen – háromévenként – ellenőrzést kell a

telepített eszközökön végezni. A megfelelőségi tanúsítvány kiadását és az ellenőrzéseket a jogszabály minősített szervezetekre bízta. A játszótéri elemek biztonságos működést szolgáló tervezési szempontok a jogszabály szerint a következők:

- 2.1. a gyermek számára a játék kockázata nyilvánvaló és előrelátható legyen,
- 2.2. ne keletkezzenek veszélyes helyzetek (fej, nyak vagy ujjak beszorulása),
- 2.3. szerkezeti szilárdsága – beleértve a stabilitást – megfelelő legyen,
- 2.4. a leesés ellen védelmet biztosítson,
- 2.5. az alapozással ne keletkezessen veszély (kioldódás, ütés),
- 2.6. a felnőttek is hozzáférhessenek és az eszközön belül segíthessenek a gyermekeknek.
3. Játsszótéri eszközök gyártásakor csak olyan anyagokat szabad alkalmazni, amelyek az eszközök használói számára egészségkárosodást nem okoznak.
4. A játszótéri eszközök védjék meg a gyermekeket olyan veszélyektől, amelyek nem láthatók előre, ha a játszótéri eszközt rendeltetészerűen vagy észszerűen előrelátható módon használják.

A felújítási kötelezettségnek köszönhetően számos játszótér kapott új formát, gazdagodott új funkciókkal. Új típusú játszótérek jelentek meg és pusztán létezésükkel új kihívást támasztottak a nevelési intézmények játszóudvaraival szemben. A játszótérek már érdemes volt típusok szerint megkülönböztetni. A legalapvetőbb tipizálást a következőképpen összegezhettük (Soós 2006):

1. Óvodai és bölcsődei játszókertek
2. Általános, vegyes használatú játszókertek
3. Sport-játsszókertek
4. Építő jellegű játszókertek
5. Parkerdők, Erdei tornapályák
6. Szellemileg, fizikailag, és érzelmileg sérültek játszókertje
7. Felnőttek és nyugdíjasok játszókertje
8. Vizes játszókertek

9. Tető játszókertek
10. Közlekedési játszókertek (Kresz-játszókert)
11. Mobil játszóterek

Debrecen megújuló játszóterei

Debreceni Sziget-Kék Játszótér Tematikus Park

A város legnagyobb játszóterének felújítása 2021 szeptemberében kezdődött, majd alapos átépítés után Papp László polgármester 2022. július 31-én nyitotta meg a tematikus parkká alakult játszóteret. A korábbinál mintegy kétszer nagyobb, 58 ezer négyzetméteres területen 78 új, vagy korábban itt lévő és felújított játékeszköz került telepítésre, ezek között a korábban is meglévő akadálymentes játszóeszköz, valamint egy új akadálymentes hinta. A játszótér Szabó Magda *Sziget-kék* című meseregényének tematikája mentén került kialakításra. Az egyedi játszóeszközök tervezése során gyakran tájépítész, grafikus, képzőművész, iparművész működött együtt. A játszótér honlapján és a park telepített tábláin a gyerekek megismerhetik a regény szereplőit, a parkban testet öltő helyszíneket, a helyszíneken megtörténő eseményeket, és újra játszhatják a regénybeli kalandokat. A játszótéri épületekben közösségi terek állnak rendelkezésre, ahol táborokat, foglalkozásokat rendeznek az érdeklődők számára. Programjuk folyamatosan megújul, kézműveskedéssel, tánctanulással, mesemondással, bábszínházi előadásokkal várják a családokat. A játszótér használata ingyenes, egész évben nyitva tart.

A játszótér fenntartója a Nagyerdei Kultúrpark, melynek legismertebb intézménye a Debreceni Állatkert. A Debreceni Állatkert munkatársai felügyelnek a terekre, felelnek az állagmegóvásért. Kutatásunk során interjút készítettünk a fenntartó munkatársával, melyből megtudtuk, hogy a fenntartó elégedett a park kihasználtságával, de ezen nem csodálkoznak, hiszen a szülők nagyon várták a park megnyitását (illetve az újranyitását, mert már elődje, a Pagony játszótér is népszerű volt a városban). De azt is kiemelte a fenntartó munkatársa, hogy nem csak a debreceniek használják a játszóteret, hanem érkeznek családok a közeli és távolabbi városokból is, sőt óvodai csoportok és iskolai osztályok is érkeznek osztálykirándulások alkalmával. A fenntartó munkatársának tapasztalata szerint a látogatói kör igen széles: pár hónapos kortól hozzák a szülők levegőzni a gyermekeket, a játékelemek használata pedig hároméves kortól ajánlott. A játékeszközök differenciáltsága miatt egészen 12 éves korig találnak maguknak megfelelő játékelemet a gyerekek és a családok.

Kutatásunk során a játszótér látogatóival is készítettünk interjút (N=10). Beszélgetőtársul választottunk családokat, pedagógust és iskoláskorú gyerekeket egyaránt. A vélemények legfontosabb pontjai:

1. *A játszótér mérete* – többen is kiemelték, hogy milyen kedvező a gyerekek számára a hatalmas terület, mely jól tagolt, fás területekkel gazdagon ellátott.

2. *Játékelemek* – szinte minden beszélgetésben meg tudtak jelölni különösen kedvelt játékelemet, bár kiemelték a játékok változatosságát. Gyakran említették a hagyományos játékeszközöket (csúszdák, gumis mérleghinta) is, de épp annyira szeretik a tematikus játékelemeket (Sziget-kék városi játékelemek) is. Többen kiemelték beszélgetésünk során, hogy a játékelemek körül a talaj megfelelően puha és biztonságos: gumiörlemény, homok, mulcs.

3. *Elhelyezkedés* – a nagyerdei környezet minden válaszadó szerint kifejezetten előnyös. A pedagógus

interjúalanyunk kiemelte emellett azt is, hogy bár a park elkülönül a lakótelepi környezettől, mégis könnyen megközelíthető, akár teljes iskolai osztályok számára is. Fontos elem a biztonság – a játszótér teljes területe kerítéssel védett, a gyerekek nem tudják észrevétlenül elhagyni.

4. *Infrastruktúra* – a családok számára fontos a jó infrastrukturális felszereltség: modern mosdó és működő büfé áll rendelkezésre, fedett és fűtött közösségi terek, nagyszámú parkoló várja a családokat.

Máltai Játszótér, Debrecen

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalakulása óta foglalkozik a gyermekek és az ifjúság problémáival. Figyelemreméltó eredményeket értek el a nehéz helyzetben lévő gyermekek és családjaik támogatásában. Szervezetük infrastrukturális eszközeinek sorában logikusan kap helyet a játszótér, mint olyan intézmény, amely kapcsolatot teremthet: elérhetővé teszi a családokat és közvetítheti a család és a gyermekek problémáit a szakellátást végző intézmények felé. Olyan közösség jöhet létre a játszótérek körül, mely önmagában támogatást ad, de még ha erre képtelennek bizonyulna is, közvetíthet a rászorulókat és a professzionális segítők között. Ezért indított a Magyar Máltai Szeretetszolgálat 1998-ban modellkísérletet, *Játssza megelőzni* címmel, amely arra vállalkozik, hogy korszerű, gyermekbarát játszótéreket hozzon létre, illetve ezért indították be mobil-játszótér szolgáltatásukat is.

Máltai játszótér több helyen is van az országban, találhatunk ilyeneket Budapesten a III. kerületben, illetve Miskolcon és Szegeden is. Ezek a játszótérek alapításuktól fogva nem szokványos játszótérek kívántak lenni: a „máltai játszótér” amellett, hogy biztonságos, modern, esztétikus és környezetbarát, egy olyan komplex gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó intézmény, amely be van kerítve, éjszaka őrzött, nappal pedig különféle szolgáltatási funkciókat lát el szociális munkások és játépedagógusok irányításával. A játszótérek a játékcsoportok korosztályonként elkülönítetten helyezkednek el, a típegő korosztálytól a kiskamaszokig mindenki megtalálja a képességeinek megfelelő játékelemeket.

Rendelkeznek a játszótérek a közösségi együttlétre, a személyes beszélgetésekre szolgáló játszótérházzal, valamint higiénias helyiségekkel is felszereltek. A játszótéri program alapvető célja a szocializáció, az egészséges testi és lelki fejlődés elősegítése. Hogy ezt a küldetését mennyire komolyan veszi jól mutatja, hogy a közösség megőrzésének érdekében a Covid idején, amikor a játszótér és játszótérház 2020. március 16-tól június 2-ig zárva tartani kényszerült, a közösséggel online építették újjá kapcsolatukat, és megvalósították a virtuális játszótér koncepcióját.

A debreceni játszótér 2004-ben adták át, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat és a debreceni önkormányzat együttműködésével valósult meg. A lakótelepi környezetet kihasználva igyekszik szerepet játszani a város szociálisan hátrányos helyzetű közösségeinek életében. Ennek a játszótérnek sem csupán a gyermekek szórakoztatása a célja, hanem egy olyan közösségi tér kialakítása, ahol a gyerekek és családjaik egy biztonságos és támogató környezetben tudnak találkozni.

A játszótér területe körülbelül 1500 négyzetméter, melyen 22 játékeszköz található. Ezek közé tartoznak hagyományos játszótéri eszközök (például hinták, mászóak, csúszdák) valamint különböző egyensúlyozó és mozgásfejlesztő játékok. Ezeket úgy válogatták össze, hogy a különböző

korú gyerekek számára egyaránt alkalmasak legyenek a mozgásos játékokra, és elősegítsék a fizikai aktivitást, a kreatív játékot és a közösségi interakciókat. Átadásakor a játszótér egy része várként volt berendezve, a gyerekek játékfantáziáját támogató környezetet biztosítva. A fedett helyiségekben közösségi terek, iroda, kommunális helyiségek kaptak elhelyezést. Itt rendezhetők meg a játszóházak, kézműves alkalmak, és minden egyéb közösségi rendezvény, egész évben a játszótér nyitva tartásának megfelelően.

Kutatásunk során interjút készítettünk Király Annával, a debreceni Máltai Játszótér vezetőjével. Az interjúból megtudtuk, hogy a debreceni játszótér is a *Játssza megelőzni* program céljai szerint működik, ezért kiemelt feladatának tekinti a közösségfejlesztést, de projektjeik tekintetében teljes önállóságot élveznek. A játszótéri játékok a kapcsolatteremtésre fogékonyá teszik a gyerekeket és a családokat, így a rászorulóknak könnyebben elérhetővé válnak a szakemberek számára. A játszótéren három munkatárs dolgozik heti negyven órában, emellett a játszótér működtetésében nagy számú önkéntes munkájára támaszkodnak. A programkínálat igen széles és nagyon népszerű. A vezető említett néhány rendezvényt is a játszótér életéből: *Anyatej klub* (szülői tanácsadás); *Pöttöm-kuckó* (lakótelepi családok támogatása); *Tölgyfa-mesék* (bábos mesemondás); *Szünidei foglalkozások* (kreatív foglalkozások, játék); *Természetvédelem* (időszakos tematikus tevékenységek, pl. madáretetés télen); *Ünnepek* (Advent, Szent Miklós, Karácsony, Farsang, a Játszótér születésnapja, Húsvét, Gyermeknap). A vezető elmondása szerint a beltéri programok 30-35 fővel működnek (ez nagyjából telt házat jelent), a kültéri programok akár 200-500 főt is elérnek. A játszótér különlegességét a vezető nem a játékelemek sajátosságaiban, a játszótér megjelenésében jelölte meg, hanem a dolgozók szellemisége különbözteti meg szerinte ezt a játszótérteret a többitől.

Ez a két debreceni példa jól foglalja össze miképpen változott meg a játszótér jelentése az utóbbi időben. Nem a játékelemek jelentik már a tartalmi lényegét ezekben a parkokban, sőt valójában ez mára úgy tűnik, csupán a keret. Az igazi tartalom a modern játszótér esetében a közösség, az élmény pedig a társas hatások tudatos megélése, nem csupán a játszó gyerekek, hanem teljes családjuk számára.

A játszótér előnye a játékosság és az otthonosság, melyen keresztül könnyen elérhetővé válnak a közösségi élmények és a szociális támogató tartalmak hatásai is. A Debreceni Máltai Játszótér története sikeres példája annak is, hogyan tud a civil szervezetek és az önkormányzatok közös munkája olyan társadalmi kezdeményezést létrehozni, amely a legkiszolgáltatottabb közösségek életére is pozitív hatással van.

Milyen hatással van a játszótérek modernizálódása, funkcióváltozása az intézményes nevelési környezet értékelésére? A kérdés megválaszolásához megvizsgáltuk a bölcsődei játszóudvarok aktuális állapotát.

Bölcsődei játszóudvar

Ha visszatérünk a nevelési intézmények körébe annak lehetünk tanúi, hogy a játszótérek világára jellemző változás itt korántsem ment végbe. Bár a nevelési intézmények mindennapi rutinjának része a levegőzés, a szabad levegős játék, mégsem tapasztaljuk azt a játszóudvarokon, hogy a játszótérekhez hasonlóan izgalmas és inspiráló játékeszközök szolgálnák ki a gyerekek igényeit.

Az 1975. január 1-én kiadott Építésügyi Ágazati Szabvány (205/2-74.) hatályba lépése óta a bölcsődék tekintetében rendszerint terasszal és játszókerttel oldják meg a szabadlevegős mozgásigény kielégítését. A terasz a kültéri altatásra és játékokra egyaránt alkalmas, közvetlen épületkapcsolattal rendelkező terület, a játszókert részben burkolattal rendelkező zöld terület, mely a gyerekek mozgás-

igényének megfelelő nyílt területet nyújt. Rendszerint tartalmaz homokozót, szabályozható kevert vízzel és elfolyó rendszerrel kialakított pancsolót vagy vízpermetezőt, beépített játékelemeket (csúszda, mászóka).

Az általunk megvizsgált bölcsőde tipikusnak mondható annak tekintetében, hogy követi a fenti elveket. Az eredetileg a hetvenes években, az említett építési szabályoknak megfelelően kialakított épületet néhány éve felújították. A felújítás kiterjedt a bölcsőde épületének belső tereire és az udvarra egyaránt. Interjút készítettünk a bölcsőde kisgyermeknevelőivel és vezetőjével (N=5) és arra kértük őket, értékeljék a bölcsőde játszóudvarának funkcionalitását, használhatóságát. A válaszok alapján kijelenthetjük, hogy a kisgyermeknevelők véleménye egyértelműen az, hogy a gyerekek szeretnek a játszóudvaron tartózkodni, és ezt a bölcsőde napi rutinja lehetővé is teszi számukra, amennyiben az időjárási körülmények megfelelőek.

A játszóudvar felszereltségével a kisgyermeknevelők elégedettek, a játékelemeket biztonságosnak és a korosztályhoz illeszkedőnek látják, bár kiemelték, hogy a folyamatos felügyeletre így is szükség van, mert volt már példa sajnos így is balesetre. A játékelemek mennyiségét megfelelőnek tartják, mert közöttük elegendő hely marad a gyerekek számára a szabad mozgásra. Visszatérő eleme volt az interjúknak, hogy a válaszadók a játékelemek tartósságát, a „strapabírást” emelték ki, ezért kifejezetten támogatták a tartós műanyag és fém játékelemek telepítését.

Milyen a játszóudvar a modern játszóterekkel összehasonlítva? Talán azt kellene kiemelnünk, hogy sokkal kevesebb ötletet mutat. A létesítmény mögött nem ismerhető fel koncepció. Míg a modern játszótér szeretne többet képviselni mint a játékelemek összessége, szeretne valamiféle mögöttes üzenetet hordozni, ilyesmire a játszóudvar nem

tesz kísérletet. A játszóudvar láthatóan nem kíván túllépni a megszokott játékelemek körén, igyekszik kielégíteni az elvárások minimumát. Természetesen ma már a biztonság elérhető legnagyobb mértéke az elvart ezekkel az eszközökkel szemben, de a gyerekek számára korántsem jelentenek a modern játszóterekhez mérhetően izgalmas környezetet. Látható a fejlődés itt is, de látható a fejlődési trend és a fejlődés előtt megnyíló hatalmas tér is.

Irodalom

- Csorna Antal (1943): A nyilvános kert játszótérre *Magyar Építőművészet*, 42. évf. 3. sz. 53-59.
- Felméri Lajos (1889): Az iskolai játszótér berendezése. *Néptanítók lapja*, 22. évf. 49. sz. 49-52.
- Frost, Joel L. (2010): *A History of Children's Play and Play Environments* Routledge New York ISBN 0-203-86865-X
- Füleki János (1978): Nyolcvan hektár játszótér *Pajtás magazin* 33. évf. 21. sz. 2-4.
- Képes Pesti Hírlap (1929): A legszebb pesti gyermek-játszótér *Képes Pesti Hírlap* 51. évf. 227. sz.
- Korolovszky Klári: Egy mindennapi játszótér. *A Magyar Hírek Kincses Kalendáriuma* 1963 19.
- Úttörővezető (1970): Negyedszázad *Úttörővezető* 24. évf. 7-8. sz. 179.
- Pukánszky Béla (2001): *A gyermekkor története* Műszaki Könyvkiadó, Budapest ISBN:963-16-2782-9
- Sarkadi László (1975): Megkérdeztük Klácz Györgyöt - hol játszhatnak a városi gyerekek? *Gyermekünk* 26. évf. 8. sz. 8-9.
- Szedlacsek Lajos (1894): A fiuk és leányok játékaikról *Magyar Paedagógia* 3. 385-394.
- Tábori Kornél (1912): A gyermekek eldorádója. *Vasárnapi Újság*, 1912. szeptember 8. 16.